

טור [סי' שטו']-רחל בת עז בת רחל, ורחל בת רחל בת עז פטורים מן הבכורה, [כשיטת רבן דר' מאיר] רמב"ם לא הזכיר פטור זה, כתב ב"י שמשמע שחולק, ובאר הב"י דס"ל דרב אשי חולק ולכולי עלמא חייב ברחל בת עז בת רחל ורחל בת רחל בת עז, ואוקי ר' מאיר שחייב משום מקצת סימנים ורבנן פוטרים שצריכין ראשו ורובו. הקשה הלחם משנה [פרק ב' מהלכות בכורות הל' ו'] דעדיין צ"ע דלמה השמיט הרמב"ם היה לו לומר שחייב בבכורה, ותי' מכיון שהביא הרמב"ם דאינו חייב משום כלאים, ואינו מטמא בנגעים ואינו יכול להיות תכלת אם כן משמע דלגבי שאר דברים חייב. אבי עזרי [פרק ג' מהלכות איסורי מזבח] הקשה דרמב"ם בכל המקומות לא הזכיר רחל בת עז בת רחל ולא רחל בת רחל בת עז אלא הזכיר רחל בת עז, ותי' דמכיון דרחל בת עז אין צמרה חשוב צמר אם כן פשוט דגם רחל בת רחל בת עז, ורחל בת עז בת רחל גם כן אין צמרה חשוב צמר.

הקשה השאגת אריה סימן כט' איך יכול כהן להקריב חטאת העוף הבא על הספק הרי עושה עבודה בכלאים מספק. מנחת חינוך מצוה תקח' תי' דיכול לעשות בצמר של רחל בת עז דאין בו איסור כלאים וכשר לבגדי כהונה, הרי שהבין המנחת חינוך דמיעוטים שאינו מטמא בנגעים ואינו חייב משום כלאים ואינו כשר לתכלית מיעוטים בעלמא הם אבל עדיין צמר הוא וכשר לבגדי כהונה. ביאור הלכה סימן ט' פסק כפשיטות דצמר של רחל בת עז פסול לבגדי כהונה דנתמעט בסוגין דאינו כשר לתכלית, וביאר הלכה למד דאין זה מיעוט במצות ציצת אלא מיעוט בשם תכלית וכמו שאין לו שם תכלית לענין ציצת כן אין לו שם תכלית לבגדי כהונה. כסף משנה [פרק ב' מהלכות ציצת] צמר של רחל בת עז אף בלבן אינו פוטר אלא במינו מדאינו לוקה משום כלאים ש"מ לאו צמר הוא, וכתב דברי חמודות [אות ז'] דהיה לו לומר דלאו צמר הוא דמהאי טעמא הוא שאינו כשר לתכלית, הרי כסף משנה וגם דברי חמודות ס"ל דנתמעט דלאו צמר הוא. ביאור הלכה סי' ט' כתב דמיעוט של תכלית הוא דאינו כשר לתכלית וגם אינו כשר לפטור שאינו מינו, אבל באמת הוי צמר ויכול לפטור בגד של צמר רחלים, וכן דייק מגר"א סי' שטו' שכתב דאף שאינו לוקה משום כלאים יש לו איסור דאורייתא, הרי דמיעוט במלקות אבל צמר מקרי.

משנה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום, וכתב הרא"ש צריך להמתין עד שיהא לו מום, תשו' רע"א [סימן קסז'] הקשה השואל למה לא מתירין בחזקה שהיה בחזקת חולין, תי' רע"א דבמעז אמו היה עומד להיות בכור אם יצא ראשון, ואינו חשוב חזקת חולין אלא אם עומד ליהות חולין. רע"א הקשה למה אין לו היתר של רוב דמחצה שלא יצא הזכר ראשון ואם תמצא לומר שיצא ראשון שמא הנקבה היתה חציצה בלידת הזכר, וצ"ע.

בענין אפשר לצמצם רש"י סברא לחלק דבידי אדם יותר שייך צמצום דעשה בכוונה. תוס' בשם הר"י בידי שמים אפשר שצמצם אבל אין לו פנאי לכוון, ובידי אדם יש לו פנאי לברר שמצומצם. תוס' הוכיח דבידי אדם אפשר לצמצם מסוגי עירובין טז' פרוץ כעומד וחולין כח' מחצה על מחצה כרוב ושייך רק אם אפשר לצמצם בידי אדם. ר' שמשמון דוחה דאף שאי אפשר לצמצם גם בידי אדם, אם כל זה שייך שהוא מצומצם ואם כן הרי אפשר שיש רוב ואפילו אם אינו רוב אפשר שהוא מצומצם ומותר בספק ספיקה. והקשה תוס' מה היה קושיית הגמ' מנמצא מכוון בין שני עיירות שמוכח שאפשר לצמצם והרי לר' שמשון אפילו אם אי אפשר לצמצם אפשר שהוא מצומצם ואם כן חייב להביא עגלה ערופה מספק. קנשית הגמ' מחוט הסקרה תי' דמרווח בה פורתא ולא תי' הגמ' כמו שתי' על מידת המזבח דרחמנא אמר תעביד וכו' ובאר הגר"י דאמר רחמנא תעביד וכו' שייך רק על מידת כלים והמזבח דאין צריך צמצום, אבל בחוט הסקרא צריך שיהא מבדיל בין למעלה למטה ולזה צריך שיהא הבדלה. רש"י לא גרס בתי' של הגמ' הכל בכתב, ושיטה הביא הגירסא ובאר הגר"י דהרי כתב הרמב"ם דמדת המזבח מכוון ביותר, וביאור הדבר דכמו שהיה בחירה על מקום המקדש כמו כן היה בחירה על מקום המזבח, ולזה לא שייך לומר דרחמנא אמר תעביד כל מה שיכול, ולזה תירץ הגמ' הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל ואיתא בספרי דרצה לומר דנעשה על פי רוח הקודש, ולזה יש לומר דכוונת הגמ' הוא דאף שאי אפשר לצמצם על ידי רוח הקודש אפשר לצמצם.